

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ**ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI****A1 TÜRKÇE DERSİ****UZUN TEZ ÇALIŞMASI****“PRENSESLERİN YAŞAMADIĞI BİR ÇAĞDA ŞÖVALYE OLMAYA
ÇALIŞMAK”****Rehber Öğretmen:** Zühal Baloğlu**Öğrencinin Adı:** Elif**Öğrencinin Soyadı:** Yıldızoğlu**Diploma Numarası:** D1129080**Sözcük Sayısı:** 3990

Araştırma Konusu: Mehmet Eroğlu'nun “Düş Kırgınları” ve “İssizliğin Ortası” adlı yapıtlarındaki odak figürlerin iç hesaplaşmalarının neden ve sonuçlarının incelenmesi

ÖZ (ABSTRACT)

A1 Türk Dili ve Yazını dersi uzun tezi kapsamında gerçekleştirilen bu çalışmada Mehmet Eroğlu'nun "Düş Kırgınları" ve "Issızlığın Ortası" adlı yapıtlarındaki odak figürlerin iç hesaplaşmalarının neden ve sonuçları incelenmeye çalışılmıştır. İç hesaplaşmaların oluşum nedenleri genel olarak, öz benlikle çelişen durumlarla karşılaşılması ve bu etkene yardımcı olan savaş, sorumluluk, varoluş, aşk ve geçmiş gibi kavramların odak figürlerin yaşamındaki etkinliği olarak belirlenmiştir. Bu kavramların odak figürlerin yaşam ve iç hesaplaşma süreçlerine yansıtılmasıyla ortaya çıkan sonuçların ise, yaşamsal önceliklerin yadsınması, inanç yitimi ve çeşitli olgulara yönelik başlıkları altında toplandığı gözlenmiştir.

Çalışmada odak figürlerin içinde buldukları iç hesaplaşma süreçlerinin nedenleri ve sonuçların ayrıntılı olarak ele alınmıştır. İnceleme sonunda, iki odak figüründe iç hesaplaşmalarına kaynaklık eden nedenlerin paralel geliştiği ve benzer sonuçları doğurduğu görülmüştür.

Sözcük Sayısı:120

İÇİNDEKİLER

ÖZ (ABSTRACT)

İÇİNDEKİLER	i
1 GİRİŞ	2
2 ODAK FİGÜRLERDEKİ İÇ HESAPLAŞMA	2
2.1 İÇ HESAPLAŞMALARIN OLUŞUM NEDENLERİ	4
2.1.1 SAVAŞ GERÇEKLİĞİ	4
2.1.2 SORUMLULUK BİLİNCİ	5
2.1.3 VAROLUŞ SANCILARI	6

2.1.4	AŞK.....	7
2.1.5	GEÇMİŞİ YANINDA TAŞIMA	8
2.2	İÇ HESAPLAŞMALARIN SONUÇLARI	10
2.2.1	YAŞAMSAL KAYGILARIN, ÖNCELİKLERİN YADSINMASI	10
2.2.2	İNSANLIĞA OLAN İNANCIN YİTİMİ	11
2.2.3	KENDİNE İNANCIN VE ÖZGÜVENİN YİTİMİ	12
2.2.4	TANRI'YI YADSIMA	12
2.2.5	İÇKİYE / CİNSELLİĞE YÖNELİŞ	13
2.2.6	İNTİHARA YÖNELİŞ	14
3	SONUÇ.....	15
	KAYNAKÇA.....	15

1 GİRİŞ

Hesaplaşma bir şeyin olumlu, olumsuz yönlerini tartışarak bir yargıya varmaktır. Bu süreç içindeki bireyler, iç hesaplaşmalarının nedeniyle, öncelikle durumları ve olayları olumlu ve olumsuz olmak üzere ikiye ayıracak ve bu ikisi arasında bir zıtlık yaratıp onları çatıştıracaktır. Bir yargıya varılması ancak bu çatışma sonucunda olur. Bu yüzden, her iç hesaplaşma içinde iç çatışmalar bulundurur. İç hesaplaşmalar aslında iç çatışmalar ve bunlardan çıkarılan yargıların bütünüdür. Aynı zamanda, bir bireyin kendi istekleri, beklentileri doğrultusunda ve çevresel koşulların da etkisiyle oluşturduğu içsel ilkelerin, değerlerin tümü olan öz benlikle çelişen durumlarda iç hesaplama yaratır.

2 ODAK FİGÜRLERDEKİ İÇ HESAPLAŞMA

Bir düşüncenin olumlu ya da olumsuz yanlarının çatışmanın yarattığı ikilem ile çözülüp, sonrasında

bir yargının oluşumunu sağlama süreci olarak tanımladığımız iç hesaplaşma Issızlığın Ortası ve Düş Kırınları romanlarının ikisinde de görülmektedir.

Issızlığın Ortası adlı yapıtta, 1974'te gerçekleşen Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılan ve burada yaralanan Ayhan'ın, yattığı hastanede sorgulamaya başladığı geçmişi ve varoluşunun yanı sıra, çocukluk arkadaşı Zafer'i aramak için Ankara'ya gelmesinden ve bu kentte kaldığı sürede yaşadığı aşktan söz edilmektedir. Odak figürün gençliğinde yaşadığı, 12 Mart 1971 döneminin öncesini ve sonrasını kapsayan zaman aralığının etkileri, Ayhan'ın insanlarla, sevdiği kadınla kurduğu ilişkileri ve kitapta sıkça yer alan psikolojik çözümlemeler üzerinden geliştirilen iç hesaplaşmaları ile gözler önüne serilmektedir. Yapıtta yine, Ayhan'ın kendi geçmişi ve varoluşunu sorguladığı ve yaşamda bir yer edinme çabasını gelişmesiyle eş zamanlı ortaya çıkan Tanrı'yla yüzleşme ve ardından yaşama olan inancın yitimi, intihara yönelik gibi süreçlerin varlığına rastlanmaktadır.

Düş Kırınları adlı yapıtta ise geçmişte yaşadığı olaylarla birçok kez hayal kırıklığına uğramış olan ellili yaşlarda bir “aşk” adamı olan Kuzey'e ve onun sadece aşkla bütünlük kazanan yaşantısına değinilmektedir. Kuzey'in hiçbir zaman aklından çıkarmadığı, her zaman canlı tuttuğu geçmişi dayanılabilir kılma amacıyla sevdiği kadını kaybettikten sonra içkiye başlaması, iç hesaplaşmaları ve varoluşunu sorgulanması gibi durumlarla, Kuzey'in içinde bulunduğu psikolojik ve duygusal durumun çözümlenmesi amaçlanmıştır. Bunların yanı sıra yapıtta, Kuzey'in oteli beraber yönettiği arkadaşı Sami ile yaşadıkları üzerinden dostluk ve sevgi kavramlarına, Şafak ve Çiğdem ile yaşadıkları üzerinden ise aşk kavramına, bu kavramların Kuzey tarafından sorgulanması yoluyla bir eleştiri getirildiği gözlenmektedir.

İki yapıtta da gözlenen kurgusal farklılıkların aksine iç hesaplaşma sürecinin oluşumunu belirleyen nedenler birbirine paralel gelişmiştir. Odak figürlerin ikisinin de soyut değerleri benlikleri ile, aynı ölçüde benimsediği görülür. Öte yandan, odak figürlerin öz benlikleriyle çatışan değerler de iç hesaplaşma sürecini hızlandırmıştır. Bu süreci hızlandıran bir diğer neden ise geçmişe takıntılı bir davranış ile yaklaşma, geçmişe bağımlı bir varoluşun benimsenmesi ve buna bağlı olarak geçmişin sürekli ve istemsiz olarak canlı tutulmasıdır. Odak figürler geçmişlerini sürekli yanında taşımalarıyla varlıklarını geçmişe hapsedmekte ve iç hesaplaşma süreçlerini hızlandırmaktadırlar.

2.1 İÇ HESAPLAŞMALARIN OLUŞUM NEDENLERİ

2.1.1 SAVAŞ GERÇEKLİĞİ

Savaş açtığı bedensel ve psikolojik yaralarla, çağlar boyu insanlık tarihinin kara lekesi olma özelliğini taşımıştır. Aslında savaş doğurduğu sonuçlar ve neden olduğu yıkımlar bakımından, tüm özellikleri ile yaşamı ve yaşamsal değerleri simgeleyen insanoğlunun, kendi benliğini yok etme çabasından başka bir şey değildir. Atatürk de bu durumun insanlığın kendi kendine yönelttiği bir tehdit olduğunu ve durumun acımasızlığını: “Zorunlu olmadıkça, savaş; bir cinayettir!” sözleri ile belirtmiştir. Savaş tüm özellikleriyle insanlığın doğasına aykırı ve insanlığın kendi öz benliğiyle çelişmesini önceleyen bir durumdur.

Issızlığın Ortası adlı yapıtta savaş gerçekliğinin, insanın doğası ve öz benliğiyle oluşturduğu çelişkilerin peşi sıra oluşan iç hesaplaşmalara yer verilmiştir. Savaş gerçekliğinin yapıtta iç hesaplaşmaların oluşum nedeni olarak gösterilmesinde, bu kavramın; Ayhan’ın öz benliği ile olan çatışması etkili olmuştur. Ayhan, savaş ve ölüm gerçekliği ile yüz yüze bırakılmış, tamamen öz benliği ile çelişen bir duruma tanık olmuştur ve gerçekliğine kendini asla inandıramadığı, karakteri ile taban tabana zıt kavramlarla yüzleşmek zorunda kalmıştır: “*Ve düşman; görüyorum. (...) Gece kolayca öldürüp kolayca öldürülecek kadar aydınlık*“ (...) “*Ayağın kayıncaya dek her şey olağan. Ama kan? Üzerine sıçradı mı kurumuyor hiç*” (Issızlığın Ortası, 53-101).

Acımasız savaş gerçekliği, yaşamı barış ve dostluk kavramları üzerine kurulmuş bir insan olan Ayhan için tamamen kabul edilemez ve özümsememez bir durumdur. Ayhan’ın ölüm ve öldürme kavramlarına yabancı oluşu, savaş gerçekliğini bir türlü kafasında canlandıramamasından da anlaşılmaktadır. Öyle ki Ayhan insan ve savaş kavramlarını asla bir araya getirememiş, savaşın insan olmadığına kendini inandırmıştır. Ancak savaşırken tanık olduğu gerçeklikler sonrasında Ayhan, kişiliğinin ve varlığının ilkeleriyle bu kadar ters düşen bir kavrama hizmet ettiği için duyduğu pişmanlık nedeniyle kendini ve hayatını sorgulamaya başlamıştır: “*İki insan, aynı türden iki canlıyız biz. (...) ‘Seni tanıyorum,’ diye bağıryorum : ‘Sen insansın...’*” (Issızlığın Ortası, 101).

Ayhan’ı, toplumdaki yerini sorgulamaya ve öz benliğini irdelemeye iten bu nedenler, odak figürün iç hesaplaşma döngüsünün başlamasına neden olmuştur. Savaşta yaralandığı için hastanede yattığı

sıralarda içinde bulunduğu iç hesaplaşma süreci ve psikolojik durumu doktorunun gözünden kaçmamıştır: *“Şimdi beynin, isteğin dışında seninle hesaplaşıyor. (...) Bundan böyle öyle bir savaşın göbeğinde yaşayacaksın ki, içinden çıkıp geldiğin dövüşler pek önemsiz olacak” (Issızlığın Ortası, 113).*

Düş Kırğınları adlı yapıtta Kuzey savaş gerçekliğini deneyimlemediğinden, odak figürün geliştirdiği iç hesaplaşmaların nedenleri savaş gerçekliğinin altında aranmamaktadır. Bu yüzden bu bölümde, Düş Kırğınları adlı yapıta değinilmemiştir.

2.1.2 SORUMLULUK BİLİNCİ

Düş Kırğınları ve Issızlığın Ortası adlı yapıtlarında odak figürlerin iç hesaplaşmalarının nedenlerinden biri de geçmişe ve insanlığa karşı duydukları sorumluluklardır. Her iki yapıtta da Ayhan'ın ve Kuzey'in siyasi görüşleri birbirine benzemektedir. Siyasi görüşlerin niteliği gereği Ayhan ve Kuzey kendilerini insanlığa karşı sorumlu olduklarına inandırmışlardır. Ancak gerçekleştirmeyi planladıkları amaçlarını bir türlü hayata geçirememeleri nedeniyle iç hesaplaşmanın içine sürüklenmişlerdir.

Düş Kırğınları adlı yapıtın odak figürü Kuzey, 68'liler kuşağından biri olarak verilmiştir. 68 kuşağı, Türkiye'de 70'li yıllara yaklaşırken ortaya çıkan bir gruptur. Önceleri üniversitelerdeki düzenin yeniden yapılandırılmasının gerekliliğini savunan öğrenci hareketlerini kapsayan, zamanla siyasi nitelik kazanan bu grup; siyasi, ekonomik açıdan bağımsız ve anayasal reformların merkezine halkın isteklerinin, yaralarının oturtulduğu bir ülke amaçlamaya başlamıştır. Bu amaç doğrultusunda örgütlenmeye başlayan ve liderlerinin idamına kadar eylemelerini sürdüren gruba “68 kuşağı” denilmiştir. Bu kuşaktan biri olarak Kuzey de halkı ve halkın çıkarlarını gözetten bir yaklaşımı benimsediğinden, sorumluluk bilincinin oluşumu sağlanmıştır. Ancak gerçekleştirmeye ve değiştirmeye çalıştığı konularda başarılı olamayınca “maceraperest” olarak adlandırılmıştır. Yapıtta, 68'liler kuşağının başarılı olamayışı ile ilgili görüşler İhsan Hoca üzerinden aktarılmıştır:

“Tanrı onları taşınmaz ağırlıkta bir yükü donatmış: vicdanla. Umutsuzca dünyaya iz bırakmaya çalıştılar. (...) Prenseslerin yaşamadığı bir çağda şövalye olmaya çalışmak, hayali kulelere tırmanmaya kalkışmak. (...) Yere değil, gökyüzüne aitler” (Düş Kırğınları, 156-157).

Dünyayı değiştirecek gücü, öz güveni olduğuna inanan bir figür olan Kuzey'in yaşamının merkezine koyduğu görüşün ve ona duyduğu derin inancın sarsılmasıyla, hayatı alt üst olmuştur. İnandığı değerlerin ve amaçların tümünün gerçekleştirilmesine engel olduğundan, hayatla çatışmaya başlamış, sorumluluk bilinci yerini inanç yitimine bırakmıştır: “ *'Bu lanet oteli kaybetmek umurumda bile değil,' dedim. (...) 'Umurunda olan bir şey var mı?' Bir şişe bira diyecektim*” (*Düş Kırınları, 16*).

İki yapıtta verilen tarihler, Ayhan'ın da Kuzey gibi 68'liler kuşağına mensup olduğunu düşündürür. Bu nedenle, 68'liler kuşağının belirtilen özellikleri, Ayhan'a da yüklenebilir. Ayhan'da yine Kuzey gibi savunduklarını gerçekleştiremeyeceğini anlayıp istemeden de olsa vazgeçtiği davasıyla ilgili büyük bir hayal kırıklığı yaşamıştır: “*Şimdi çok gülünç geliyor. Kahraman olacaktık, tıpkı orta çağ şövalyeleri gibi. (...) Galiba biz sonu gelmiş kavramlara sığındık bu kavgada*” (*Issızlığın Ortası, 105*).

İnandığı değerlere olan bağlılığını, değerlerinden vazgeçmek zorunda bırakıldığı için kaybeden Ayhan da oluşan hayal kırıklığı yerini öncelikle pişmanlığa bırakmıştır: “*Acaba hayatımızı boşuna mı harcadık biz? Hem inanıp hem de daha belsüz sürdüremez miydik hayatımızı?*” (*Issızlığın Ortası, 108*).

Yaşadığı pişmanlığın sonrasında Ayhan, Kuzey'in aksine, yaşadığı tüm olayların ve başarısızlıklarının sonuçlarını ve bunların doğurduğu sorumlulukları Kuzey'in aksine kendine yüklemiştir: “*Sorumlu sen değilsin,' (...) Hepimiz sorumluyuz*” (*Issızlığın Ortası, 86*).

2.1.3 VAROLUŞ SANCILARI

Odak figürleri iç hesaplaşma sürecine iten bir diğer neden ise yaşadıkları varoluş sancılarıdır. Kuzey'in kendini tanımlama çabaları varoluşunun kanıtıdır. Ancak bu somutluğa karşı olarak kendini soyutlukla ifade etmesi içinde bulunduğu çatışmayı yansıtır: “*Kimim ben? Şişeden uzun bir yudum aldım... Issız bir boşluk, bomboş bir kalp ve bir de dumanlı bir kafa*” (*Düş Kırınları, 31*).

Varoluş sancısı yaşayan bireylerde gözlenen en önemli özellik bireylerin kendine olan saygısını yitirmeleridir. Bu durumla yüzleşen bireyler zamanla varlıklarını yadsırlar ve yok ederler, varlıklarının yerini alacak olan “hiçlik” kavramının oluşumuna kayıtsız kalırlar. Kuzey de de bu

özelliklerin tümüne rastlanmaktadır. Kuzey'in varoluşuyla ilgili yaşadığı sancılar kendini bir "hiç" olduğuna inandırmasıyla kanıtlanmaktadır: "*Kendimi incitmem, çünkü bir varlığım yok; Bir hiçim ben*" (*Düş Kırgınları*, 121).

Öte yandan odak figürün varlığının simgesi ve onun yaşamla tek bağlantısı olan vücudundan kurtulmak istemesi varlığını yok etmeye çalışmasına ve sancılı bir varoluş süreci yaşadığına verilebilecek örneklerdendir: "*Bedenimiz, ruhumuzun içine diri diri gömüldüğü etten bir tabut değil midir?*" (*Düş Kırgınları*, 68).

Ayhan'da gözlenen sancılı varoluş sürecine, intihar girişimi sonrasında hastanede yatarken, doktorunun ona sunduğu öneriler ve var olduğuna, yaşadığına tekrar inanmasının gerekliliği üzerinden değinilmektedir. Ayhan'ın, onu ikilemlere sürükleyen ve var olduğuna ilişkin duyduğu inancı yıpratın, "iblis" olarak tanımladığı beyninin yadsınmasının gerekliliği de varlığına olan inancın azlığının göstergesidir: "*Elinde bir fırsat varken birisini bul. Beyninden vazgeç. Kendini teslim olmuş, yenilmiş hissetsen de, hayatının yanında bunun ne önemi var?*" (*İssizliğin Ortası*, 63).

Ayhan sancılı varoluş sürecinde yadsıdığı ve etkisini azalttığı bedensel varlığıyla oluşan boşluğun yerini duygusal bir kavramla yani aşkla doldurma ve bunun sonucunda kendini ve yaşadığını kanıtlamayı amaçlamaktadır. Var olduğunu kanıtlamasının gerekliliği de Ayhan'ın içinde bulunduğu ve iç hesaplaşmalarıyla yoğurduğu varoluş sancılarını gözler önüne sermektedir: "*Beni o karanlık ıssızlıktan, gövdemi saran buzdan kurtarmasını, çevremde akıp giden gündelik hayata karıştırmasını, insanlara alıştırmasını istiyorum*" (*İssizliğin Ortası*, 168).

2.1.4 AŞK

Aşk teması, iki yapıtta da odak figürlerin iç hesaplaşmalarına kaynaklık eden bir unsurdur. Ancak yapıtlarda, aşk kavramının odak figürleri iç hesaplaşmaya itmesinin nedenleri birbirinden farklılık gösterir.

Düş Kırgınları'nda odak figür Kuzey, duygusal ve bedensel bütünlüğünü yalnızca Şafak'la yaşadığı aşkla yakalaması nedeniyle, "aşk" ile özdeşleştirilmiştir: "*Aşk, aşk demek aslında ben, ben demek*" (*Düş Kırgınları*, 203). Aşk ile özdeşleşen bir kişinin yaşamında, aşkın eksik olması durumunun yarattığı çatışmalar, yani öz benlikle çelişen bir durumun varlığı, iç hesaplaşmalara kaynaklık

etmiştir. Kuzey, aşkıyla bütünlüğünü sağladığı kadın olan Şafak'la birlikteyken ölümle ilgili düşünceleri: “*Ne yarın, ne de yarından sonra: Ölmeyeceğim. Şafak, sabahları Foça'nın üstünde söktükçe ölmeyeceğim...*” (*Düş Kırgınları, 100*) iken, Şafak'ın ölümünden sonra ölümle ilgili görüşleri değişmiştir: “*‘Yarını katlanabilir kalan tek şey, ölme olasılığımı içeriyor olması’ dedim. ‘Bunun ötesinde bir anlamı yok’*” (*Düş Kırgınları, 100*).

Issızlığın Ortası adlı yapıtta ise Ayhan'ın gözünde aşk kavramı sevgi boyutundan uzaklaşmış ve daha çok ıssızlıktan, yalnızlıktan kurtulmak ve var olduğunu, yaşadığını hissetmesini sağlamakta kullanılan bir araç şekline almıştır. Ayhan'a göre aşk onun beklentilerini karşılamalıdır: “*Beni o karanlık ıssızlıktan, gövdemi saran buzdan kurtarmasını, çevremde akıp giden gündelik hayata karıştırmasını, insanlara alıştırmasını istiyorum*” (*Issızlığın Ortası, 167-168*).

Kadınlar da diğer pek çok şey gibi Ayhan'ın gözünde duygusal yönlerini kaybedip sadece varlıksal boyutlarıyla öncelenmiş, nesneleşmiştir: “*Buzlarını eritebilecek, seni karanlığın ormanından çekip alabilecek mavi bir kadın o. Yuvarlandığın yamaçta tutunabileceğin son düzlük. Kökü olan bir insanoğlu*” (*Issızlığın Ortası, 173*). Bu nedenle Issızlığın Ortası adlı yapıtta aşk kavramının odak figürü iç hesaplaşmalara sürüklenmesinin nedeni, aşkın duygusal boyuttan çıkarak yalnızca fiziksel değerlilik ve geçerlilik kazanmasıdır.

2.1.5 GEÇMİŞİ YANINDA TAŞIMA

Geçmiş, gerek geleceği, gerekse karakter özelliklerini ve tutumları belirlemesi nedeniyle yapıtlarda önemli bir yere sahiptir. Arada sırada dönüp geçmişe bakmak, kişinin zaman içindeki gelişimini görebilmesi ve olaylardan ders çıkarabilmesi böylelikle kendi öz gelişimini sağlaması açısından önem taşır. Ancak geçmişteki olayların veya geçmişte yaşanan travmaların sürekli hatırlanması ve yaşatılması tehlikeli bir durumdur.

Issızlığın Ortası adlı yapıtın odak figürü Ayhan da, geçmişe takıntılı bir biçimde bağlı olma sorunu gözlenir. Ayhan gerek bir koku gerekse bir olayın etkisiyle geçmişle bağlantılar kurabilmekte ve anılar arası geçişi sağlayabilmektedir. Burada “*Bilinçakımı Tekniği*”nin etkisi de gözlenir: “*Boşuna, beynim, ne kadar direnirsem direneyim, hatırlamaya mahkûm benim*” (*Issızlığın Ortası, 8*).

Yapıtta odak figürün mahkûm olduğu; geçmişi hatırlama kavramının, yaşamının tümünde etkilerini sürdüreceğinin işaretleri, Ayhan'ın kaderinin de geçmişe bağımlı olduğuna kendini inandırmasıyla verilmektedir. Ayhan'ın geçmişini simgeleyen yan figürler Papaz, Doktor ve Violet'in düşünceleri doğrultusunda şekillenen kader kavramının varlığı da yine geçmişin izlerini belirginleştirmiş ve geçmişine mahkûm olan Ayhan'ın iç hesaplaşmalarının oluşumunu sağlamıştır: *“Kaderim, hala birbirlerine benzemeyen o üç kişinin aylarca önce dudaklarından dökülen cümlelerle örülmüş yüksek duvarların içinde tutsak” (Issızlığın Ortası, 89).*

Düş Kırgınları adlı yapıtta görülen zamansal sıçramalar ve ayrı tarihlerde yaşanan iki aşkın beraber kurgulanmasıyla odak figürün geçmişinin canlı tutulması amaçlanmıştır. Bu durumun odak figür üzerindeki etkileriye, geçmişinin sürekliliğini sağlaması ve geçmişte yaşadığı hayal kırıklıklarının etkilerinden kurtulamaması olarak ortaya çıkmaktadır. Kuzey geçmişin canlılığını korumasını sağlamakta ve onu tıpkı bir valiz gibi sürekli yanında taşımaktadır: *“Bize ölmeyi bilenlerin kuşağı diyorlardı; ama ölmeyi bile beceremiyordum” (Düş Kırgınları, 21).*

Kuzey hayal kırıklıklarıyla dolu geçmişini sürekli yanında taşımanın oluşturduğu esenliksiz durumun etkilerini, suçu geçmişine atarak ve onu çürük olarak niteleyerek hafifletmeyi amaçlamaktadır: *“Şimdiki ya da gelecek; insanın geçmişi geleceğine köprü olamayacak kadar çürükse, zamanın ne anlamı var...” (Düş Kırgınları, 140).*

Geçmiş ile ilgili sadece kötü veya acı verici olayları hatırlaması ve yaşamında o olaylara bu denli yer verişiyse Kuzey, geçmiş ile şimdiki zamanı karıştırmaya başlamaktadır. Bu durumda, yaşamında oluşan ikilemler, iç hesaplaşmalarını tetiklemektedir. Bununla birlikte iki odak figürün de geçmişlerinde yer alan travmatik olay, işkence kavramıdır. Bu kavram hem Ayhan'ın hem de Kuzey'in yaşamında ve psikolojilerinde derin izler bırakmıştır: *“Aynı şeyi düşünüyorduk: işkenceyi. Gözlerimizin önünde benzer sahneler vardı...” (Düş Kırgınları, 75).* Kuzey'in sırtındaki, işkencenin kanıtı olan yaralar, bu travmatik olayın onun aklından çıkmasını engellemektedir: *“Sigara izleri...” 1981. Sorgulayanlardan biri sıkı tiryakiydi,” diyorum“ (Düş Kırgınları, 149).*

Ayhan için de işkence kavramı ile belleğe kazınmış bir geçmiş söz konusudur. 70'li yıllara yaklaşıırken artan sorgulamalar ve bununla birlikte yaşadığı işkence, arkadaşlarıyla ortak geçmişini oluşturduğundan, arkadaşlarını gördüğü zamanlarda bu gerçeklikleri hatırlamaktan kendini alıkoyamamaktadır: *“Karanlığı, dar koridorları yakında tanıyan, birdenbire parçalanan sessizliklerle süren işkencelerden korkan iki insanı kaderi bu” (Issızlığın Ortası, 189).*

2.2 İÇ HESAPLAŞMALARIN SONUÇLARI

2.2.1 YAŞAMSAL KAYGILARIN, ÖNCELİKLERİN YADSINMASI

Odak figürler içlerinde sürükledikleri iç hesaplaşma süreçleri içinde bazı sonuçlara ulaşmışlardır. Bu çıkarımlar, iç hesaplaşmaların sonuçları olarak da görülebilir.

Bu sonuçlardan ilki, odak figürlerin içlerinde buldukları iç hesaplaşmaların sonucu oluşmuş bir yargı olan, yaşamdan inancın yitim gerçeği beraberinde gelen yaşamsal kaygıların ve önceliklerin geri plana atılması gerçeğidir. İki odak figür de yaşamdan istediklerini alamayınca yaşamsal kaygıları ve yaşamaları için gerekli olan öncelikleri yadsımışlardır, bunun sonucu olarak da yaşama istekleri azalmıştır.

Kuzey, sonu başarısızlıkla biten bir aşk deneyimi ve bir devrim girişimiyle beraber tüm umutlarını ve yaşama karşı duyduğu sorumlulukları, inancı yadsımıştır; yaşama isteği de yitirdiği şeylerden biri haline gelmiştir: *“Galiba hayat diye bir kaygımız da yok” (Düş Kırgınları, 81)*. Bu yadsımanın diğer bir kanıtı olarak Kuzey’in sadece içkinin açken verdiği rahatsızlıkları önlemesini sağlayacak kadar kahvaltılık yapması gösterilebilir. Yine yaşamsal değerlerin önemsenmemesinin diğer bir kanıtı, Kuzey’in kendini yaşayan bir ölü olduğuna inandırmasıdır: *“Dokusu, kokusu, rengi, amacı olmayan bir hayat... Bazen düşünüyorum da, acaba öldüm de farkında mı değilim” (Düş Kırgınları, 208)*. Üstelik odak figürün bu durumu bir ayrıcalık olduğuna inanacak kadar benimsenmesi de, iç hesaplaşma süreçlerinin, onun yaşama karşı yitirdiği, yok saydığı değerleri etkilenmesindeki payını göstermektedir: *“Ölüler ölmez. Yaşayanlarla kıyaslandıklarında tek üstünlükleri de budur zaten” (Düş Kırgınları, 11)*.

Ayhan da, gerçekleşmeyen hayalleri yüzünden yaşamı suçlamıştır ve bu duruma olan tepkisini; yine yaşamı ve yaşaması için gerekli olanları yok sayarak dile getirmiştir. Tıpkı Kuzey gibi, yaşamındaki olayların üzerinde yaşamsal kaygıların payını küçümserken ve yaşamsal değerleri, yaşamının dışına atarken, kendini “yaşayan bir ölü” kavramıyla özdeşleştirmiştir: *“Gövdemi bir ceset gibi taşıyarak evin yolunu tutuyorum” (Issızlığın Ortası, 109)*. Bu da yine bedensel anlamda yaşamasına rağmen, ruhsal olarak yaşamaktan vazgeçmiş Ayhan’ın içinde barındırdığı düşüncelerin çalıştırılmasıyla oluşan yargılar sürecinin sonuçlarındandır.

2.2.2 İNSANLIĞA OLAN İNANCIN YİTİMİ

Kendini adadığı değerlerin, inandıkları tarafından yıkılması ve bunlar yüzünden değerini yitirmesi, bir bireyi hayal kırıklığına iten en önemli nedenlerdendir. Öz benliğin farklı değerlerle törpülenmesi gerçekliğiyle karşı karşıya kalan bireyler de, bu durumların sonucu olarak, bireyin inandığı değerlere duyduğu inancı yitirmesi, pişmanlık duygusu ve iç sorgulama sürecinin oluşumu gözlenir. İncelenen yapıtların ikisinde de odak figürlerin kendilerini insanlığa ve insanlığı yüceltmeye adanmış oldukları gözlenmektedir. Ancak odak figürlerin ikisi de kendilerini adadıkları öncelikli değerini yani insanlığın, kayıtsızlığı ile yüzleştiklerinde yaşadıkları hayal kırıklığı ve içine girdikleri iç hesaplaşma sürecinin sonucunda insanlığa olan inançlarını yitirdikleri gözlenmektedir.

İssızlığın Ortası adlı yapıtta Ayhan, kendi inandıklarının ve düşündüklerinin toplumda aksinin gözlemlenmesi ve düşünceleriyle çatışan eylemleri yapmak zorunda bırakıldığı için insanlığa olan inancını yitirmiştir: *“Evet, İnsanlıkta inanılacak hiçbir şey kalmadı. Öyle bir insanlığın malıyız ki, değer verdiği bütün kavramlar kanla yıkanmış, barış diyerek açtığı bütün yollar kan göllerine dönüşmüş, mutluluk diye sunduğu her şeyin gölgesi ölümle damgalanmış”* (İssızlığın Ortası, 330).

Ayhan yaşamdan hiçbir istediğini alamadığı için kendini aldanmış hissetmektedir. Hayatın ve insanlığın onu aldatmasına karşılık, o da yalan söylemenin ve insanları aldatmanın –böylelikle hayatındaki diğer insanların yetkilerinin azalmasını amaçlamaktadır- gerekliliğine inanmıştır: *“İçimde buzdan kocaman bir dağ olsa da iyiyim, demeli, bu yalanı durmadan tekrarlamalıyım”* (İssızlığın Ortası, 6).

Düş Kırğınları adlı yapıtta da Kuzey de insanlara inanç yitiminden kaynaklı yaşamındaki diğer insanların etkilerini azaltmayı amaçlayan ve zamanla toplumdan soyutlanmayı da beraberinde getirecek olan yaklaşımlar ve Kuzey’in hayatındaki insanlara, onların kendisiyle ilgili kaygılarını bile anlamlandıramayacak ölçüde yabancılaştığı görülür.

Kuzey’in insanlığa olan inancının yitiminin diğer bir kanıtı ise, kendisiyle özdeşleştirdiği köpeği Benek’i taşlamasıdır. Bunu yapmasındaki amaç, kendisinde yeterince zayıflamış olan, insanlara duyduğu güven duygusunun köpeği Benek’te de zayıflamasını sağlamaktır. Güven duygusunun yitimiyle Kuzey’in insanlarla ve yaşamla olan bağlantısı giderek zayıflamıştır: *“İnsanlara güvenmemeli... Zehirlenmemesi için bunu öğrenmesi şart”* (Düş Kırğınları, 92).

2.2.3 KENDİNE İNANCIN VE ÖZGÜVENİN YİTİMİ

Odak figürler, yaşamları boyunca var olan iç hesaplaşmaları yüzünden zamanla kendilerine inançlarını ve öz güvenlerini yitirmişlerdir.

Düş Kırğınları adlı yapıtta Kuzey yaşadığı aşk nedeniyle bir iç çatışmaya sürüklenmiştir. Kuzey, Şafak ile yaşadığı ilişkide, aralarındaki yaş farkının sorun oluşturacağı konusunda kaygılanmaya başlamıştır. Bu kaygının, aslında odak figürün korku olarak adlandırdığı durumun, oluşumuna kaynaklık eden; Kuzey'in kendinde köreldiğine inandığı gençliğinin aksine körelen özgüvenine direnen, aşka duyduğu gereksinimdir. Bu direnç Kuzey'in alışkın olmadığı bir durum olduğundan Kuzey'i korkutmaktadır ve yaşadığı ilişkide kendisini bir sopaya benzeterek ele verdiği özgüvensizliğini perçinlemektedir: *“Sopaya benziyordum. Çiçeklere eğilmemesi için destek diye diktikleri sopaya...” (Düş Kırğınları, 198).*

Yapıtta Kuzey'in kendine olan inancını yitirmesi ile birlikte benliğini de arka plana atmaya başladığı gözlenmektedir. Ayhan ise yaşamda gerçekleştirmek istediklerinin yaşam tarafından engellenmesiyle, içine savrulduğu iç hesaplaşmaların sonucu olarak geliştirdiği 'bireyin yaşamdaki küçüklüğü ve değersizliği' tezine kendini inandırmaya başlamıştır. Bu tezi oluşturmasındaki etkenin, kendi varlığını ve yaşamdaki yerini sorgulamasına ve bu sorgulama süreci sonunda oluşturduğu çıkarımlara dayandığı anlaşılmaktadır: *“Sizler, bizler, küçük ayrıntılarız hepimiz. (...) Evet, Papaz Efendi, sen, ben ve her şey bu kadar küçük ve önemsiz bir ayrıntı iken inancın yararı ne? Küçük şeylerin büyük inançları olmaz...” (Issızlığın Ortası, 220).*

Ayhan'ın bu şekilde düşünmesine neden olan olguların kökeninde yine öz güven ve inanç yitimi yatmaktadır. Ayhan, hayatın onu dışladığına ve benliğinin yalnızca küçük bir ayrıntıdan ibaret olduğu yargısına kendini inandırmıştır.

2.2.4 TANRI'YI YADSIMA

Her iki yapıtta da, hayatın acımasızlığına ve boşluğuna inanacak kadar büyük bir umutsuzluğa neden olan kötü deneyimler, yüklenen aşırı sorumluluklar ve karşılanılmayan beklentilerin tümü odak figürlerin aldatılmışlık hissine kapılmalarına ve bunun sonucu olarak Tanrı'ya duyulan inançlarını yok etmelerine neden olmuştur.

Kuzey'in gözünde Tanrı'nın değerini yitirmesi, aşk ve devrim konularında aldığı darbelerle başlamıştır. İnandığı tüm değerlere aldığı ağır darbeler sonucu yaralanan öz benliği Kuzey'i, kendinin güçlü olduğuna inandırmaya ve kendi hayatında egemenlik kurma hırsını oluşturmaya sürüklemiştir. Bu denli öfkelendiği için de Kuzey, karşılaştığı tüm engelleri yok etmek istemiştir ki bu durum öfkeli bir insandan beklenen bir davranıştır.

Bu nedenlerle Kuzey, amaçları ile arasındaki engel olarak gördüğü Tanrı'yı yadsımaya başlamıştır. Tanrı'nın yaşamaya yatkın insanların inanması gereken bir obje olduğunu savunarak, bu kavramdan ne kadar uzak olduğunu ve yaşama duyduğu inancın yitimini gözler önüne sermektedir: *"Eğer yaşamaya yatkın olsaydım burada yaşar, belki Tanrı'ya da inanırdım..."* (Düş Kırınları, 14). Öte yandan Kuzey, kendinin Tanrı tarafından unutulduğuna olduğuna inanmaktadır. Tanrı'yı yadsıma gerekçelerinden biri de bu durumdur: *"Bugün ölecek miyim? Tanrı, tabutuma uzanmış, habercisini beklediğimi hatırlarsa, belki. Ama farkındayım; çünkü, evvelsi günkü, ondan önceki günkü gibi boş bir umut bu. Kurallar var. Ölmek için bile"* (Düş Kırınları, 165).

Ayhan'da da öncelikle Tanrı'ya duyulan inancın yitimi ile başlayan ve Tanrı'nın yadsınmasıyla son bulan sürecin izlerine rastlanmaktadır. Ayhan'ın Tanrı'yı yadsınmasının nedeninin, yapmak zorunda bırakıldığı eylemlerin, düşünceleriyle ve öz benliğiyle çatışması olduğu belirlenmiştir. Ölüm ve öldürme kavramlarına bu kadar karşı olmasına rağmen, savaşta insanları öldürmek zorunda bırakılması, Ayhan'ın iç hesaplaşmaya sürüklenmesine ve bunun sonucu olarak Tanrı'yı reddetmesine neden olmuştur: *"Her Şeyden bir parça da olsa, o da sorumlu değil miydi? Kutsal Kitapların hepsinde öldürme, diyordu, ama Tanrı adına öldürülenler kadar çok insanoğlu öldürmeyi başaramadı kimse..."* (Issızlığın Ortası, 266).

2.2.5 İÇKİYE / CİNSELLİĞE YÖNELİŞ

Yapıtlardaki odak figürlerin, içinde buldukları iç hesaplaşma süreçleri zamanla onlar için boğucu hale gelmiştir. Odak figürler, iç hesaplaşmaların oluşumlarını etkileyen nedenleri yok sayabilmek ve bu nedenlerin hayatlarındaki etkilerini azaltabilmek için, başka uğraşlar ve alışkanlıklar edinmişlerdir. Kuzey ve Ayhan'ın bu alışkanlıklara *dizginlenmemiş bir tutku izlenimi uyandıracak şekilde bir açgözlülükle yaklaştıkları* (Adler, 282) görülmüştür. Bu durumun nedenleri araştırıldığında karşımıza, bu yaklaşımı barındıran bireylerin insanlığa ve sorumluluklarına karşı takındıkları yadsımacı tutum gelir. Odak figürlerin ikisi de iç hesaplaşmaları nedeniyle, yadsımacı

tutumlarını destekleyici ve “kaçış” olarak gördükleri içki ve cinsellik gibi kavramlara yönelmişlerdir.

Kuzey’in iç hesaplaşma süreçlerinin etkilerini azaltmak için başvurduğu yöntem içki içmektir. Düşünmekten ve sürekli geçmişini hatırlamaktan kaçınmak için içkiye sığınmıştır: “*İçki, acıyı unutturmaz, sadece katlanılabilir yapar* “ (Düş Kırgınları, 58).

Öte yandan, içki Kuzey’in iradesinin zayıflaştığı noktalardan biri olmuştur. Öyle ki Çiğdem, Kuzey’in kendisini sevmesi için, ona her istediğinde içki vermeye başlamıştır. Zamanla içki ve içmek eylemi, Kuzey’in yaşamının merkezine oturmuştur. Kuzey içki içmediği zamanlar için kendine kızmaya başlamıştır: “*O zamanlar içmiyordum... Ne budalalık!*“ (Düş Kırgınları, 182).

Ayhan’ın yaşadığı iç hesaplaşmaların sonucu olarak, geçmişini unutmak ve beyindeki olumlu, olumsuz düşüncelerin devinimini, yargıların oluşumunu engellemek amacıyla yöneldiği kavram “cinsellik”tir. Ayhan’ın varoluş sancularına dayandırarak yarattığı iç hesaplaşma süreci, onun aşk kavramını duygusal izdüşümünden kurtarıp, bu kavrama eylemsel boyutlu anlamlar yüklemesine, yani, aşk kavramının araçlaştırılmasına neden olmuştur. Aşk, Ayhan’ın hayatta var olduğuna tekrar inanması amacına hizmet edecek bir araç şeklini almıştır. Böylelikle, aşk ile ilgili kavramların duygusal boyutları Ayhan’ın beyinde yok edilmiştir. Ayhan, aşk kavramının işlevinin yalnızca bedensel isteklerin tatmini olduğuna dair bir yargı oluşturmuştur: “*Bir aldatmacadan, uzun sürmeyecek bir kaçıştan başka bir şey değil bu ilişki* “ (Issızlığın Ortası, 252).

2.2.6 İNTİHARA YÖNELİŞ

İntihar, ‘*insanın öz benliğine yönelmiş bir saldırganlık ve yok etme eylemi olup, bireyin yaşamına istemli olarak son vermesidir*’ (Köknel, 37). Bu kavram iç hesaplaşmaların oluşumuna neden olan etkenlerin tümünün birleşmesinin doğurduğu ortak sonuçtur. Yapıtlarda, odak figürlerin karşılaştıkları iç hesaplaşmaların sonuçlarıyla ve umutsuzluğa kapılmalarıyla, intihara yönelim başlamıştır.

Issızlığın Ortası adlı yapıtta Ayhan’ın intihara yönelmesinin nedeni “iblis” olarak tanımladığı beynini yok etme isteğidir. Çünkü yapıtın tümü dikkate alındığında, Ayhan’ın beynini; geçmişi sürekli yanında taşımasını, somutlukları barındırmasını ve sorumluluk, bilinç kavramlarıyla özleşim kurmasını sağlayan bir oluşum olarak tanımladığı gözlemlenmektedir: “*Ben bir sona yaklaştım.*

Sürüp giden bu anlamsızlığı, mantığımın içine sığdıramadığım hayatı sona erdirecek bir çözüme vardım. Beynimi ortadan kaldırmalıyım“ (Issızlığı Ortası, 330). Öte yandan arkadaşlarının bir kısmının ölmesi, Ayhan’ın da ölmeyi istemesine ve kendini “geç kalmış ölü“ (Issızlığın Ortası, 108) olarak tanımlamasına neden olmuştur.

Kuzey’in yaşamındaki ölüme yönelik süreci ise aşk sorunsalının kaynaklık ettiği iç hesaplaşmalar sonucu oluşmuştur. Kuzey sevdiği kadını kaybetmesiyle, kendini öz benliği ve varoluşunun gereksizliği konusuna yönlendirmeye başlamıştır. Bu nedenle kendini, öz benliğinin değersizliğine ve yok edilmesi gerektiğine inandırmaya başlamıştır. Bunun tek yolu da ölmektir: “*Ey sağır bedenim, ölümden değil, hayattan korkan birisini taşıman yararsız bir çaba. (...) Söyle ey bedenim, hayatım hüznün şiirine dönüşmüşken böyle bir yaşamı sürdürmenin anlamı ne?” (Düş Kırınları, 163).*

Kuzey yakın arkadaşı Sami’ye, kendi ölümünü kendi sağlamayacağına dair söz verdiği için intihar edememiştir. Ancak yaşamla arasındaki bağı iyice zayıflaması Kuzey’i, varlığını çoktan yadsıdığı Tanrı’ya, ölüm sürecini hızlandırması için yalvarmasını sağlayacak kadar güçlü bir çelişkinin içine sürüklemiştir. Bu çelişki; yaşamla bağı zayıfladıkça, ölümlle bağı güçlenen bir adamın, içinde bulunduğu psikolojik tutarsızlığı öncelemiştir: “*Tanrım, ölümümü yaratmama, yok oluşumu doğurmama izin ver...” (Düş Kırınları, 68)*

3 SONUÇ

Yapıtlarda iç fırtınaların doğurduğu hesaplaşmaların incelenmesiyle, bu hesaplaşmalara kaynaklık eden nedenlerden ilkinin; öz benlikle çelişen durumlar olduğu belirlenmiştir. Öz benlik kavramı, bireyin kişilik gelişiminden, duygulanım biçimlerindeki değişikliklere varana dek çok geniş bir alanda etkiye sahiptir. Tüm bu nedenler ve öz benliğin bireyin yaşantısındaki yetkinliği göz önünde bulundurulduğunda, öz benlikle çelişen durumların, odak figürleri, iç hesaplaşma sürecine sürüklemesi kaçınılmazdır.

Yapıtlarda iç hesaplaşmaların oluşumuna ortam hazırlayan nedenlerden diğerinin ise karakterlerin içinde buldukları duygusal koşullar olduğu öncelenmektedir. Örneğin; incelediğimiz iki yapıtta da karşımıza çıkan aşk sorunsalı bu hesaplaşmalara kaynaklık eder. Yine, yapıtta geçmişi sürekli yanında taşıma, sürekli geçmişi ile ilgili kaygılar duyma durumları da bu hesaplaşmaların yapıtlarda

şekillenmesini sağlayan durumlardandır. Bu özellikleriyle de odak figürlerin yaşadığı iç hesaplaşmalar iki ayrı kurguda da işlenen diğer temalardan sıyrılmış ve belirginleşmiştir.

Tüm bu özellikler dikkate alındığında iç hesaplamaların oluşumunu destekleyen etkenlerin gündelik sorunlardan farklı olduğu göze çarpmaktadır. Odak figürler yaşamsal kaygılarını geri plana atmışlar, sağlıklı düşünme yetilerini kaybettiklerinden de, hayat gerçekliği karşısında daha soyut kalan; içki ve cinsellik gibi kavramlara yöneltmeye başlamışlardır. Sağlıklı düşünemeyen odak figürlerin karar verme yetilerinin etkinliği, sağlıklı ve bütün bir kişiliğe sahip olma olasılıkları gibi azalmıştır. Tanrı'ya, insanlığa, kendilerine inancın ve güvenin yitimiyle, zamanla intihar eğiliminin oluşumunu hızlandırmıştır.

KAYNAKÇA

Adler, Alfred. Bireysel Psikoloji. Çev: Kılıçlıoğlu, Ali. İstanbul: Say Yayınları, 2009

Adler, Alfred. İnsanı Tanıma Sanatı. Çev: Şipal, Kâmuran. İstanbul: Say Yayınları, 2008

Eroğlu, Mehmet. Düş Kırgınları. İstanbul: Agora Kitaplığı, 2005

Eroğlu, Mehmet. İssızlığın Ortası. İstanbul: Agora Kitaplığı, 2007

Hogg, Michael. Sosyal Psikoloji. İstanbul: Ütopya Yayınları, 2007

Köknel, Özcan. Depresyon: Ruhsal Çöküntü. İstanbul: Altın Kitaplar, 1989

<<http://www.mehmeteroglu.info/>> 16 Şubat 2010

<<http://www.milliyet.com.tr/ozel/kitap/050905/03.html>> 21 Şubat 2010

